

Kis Papp László, a Felsőoktatási Dolgozók Szakszervezetének elnöke

EDUCATIO: Hány tagja van az Önök szakszervezetének?

KIS PAPP LÁSZLÓ: 45 felsőoktatási intézmény tartozik az FDSz-hez, egyébként az Értelmiségi Szakszervezeti Tömörülésnek (ÉSZT) vagyunk az alapítótagja, és egyben legnagyobb létszámú tagszervezete. 30.000 fős tagságunk van, ez azt jelenti, hogy a szervezettségünk 60% fölötti. Vannak olyan intézményeink, mint például a Miskolci Egyetem, ahol 90%-os, de van olyan is, ahol 50%-os nagyságrendű. Jelenleg a közalkalmazotti tanácsok megválasztása kapcsán valamennyi intézményben reprezentatívak vagyunk, tehát jogosultak a kollektív szerződés megkötésére. Ezt mindenképpen sikerként könyveljük el. Egyrészt a felsőoktatási törvény kapcsán, másrészt pedig a felsőoktatási oktatókat és kutatókat érintő béremelés kapcsán újabb közeledés érzékelhető a szakszervezethez, több tagszervezetünk is jelezte létszámának növekedését. Hosszabb távon azt szeretnénk, ha valamennyi intézményben el tudnánk érni a 75%-os szervezettséget.

E: Mennyire aktív a tagság?

K P L: Úgy tapasztalom, hogy azoknak a kérdéseknek köszönhetően, amelyek az elmúlt időszakban a felsőoktatási törvény kapcsán napirendre kerültek, és amelyek elsősorban szakmai területet érintettek: az akkreditáció, a szerződéses illetve végleges alkalmazás, vagy a minősítés kérdése, lényegesen megnőtt a tagság aktivitása. Amikor a kezdeti szakaszban üdülőjegyek osztogatásával foglalkoztunk, akkor érezhetően passzívvá vált a tagság. A rendszerváltás óta új színe jelent meg az érdekképviselőnek, és minőségi fejlődést jelent, amikor szakmai kérdésekben tudunk véleményt alkotni. Ezt nagyon fontosnak tartom. Jelenleg a szakszervezeten belül egy kicsit kamarai szerepkört is betöltünk, hiszen ennek a területnek nincsen kamarája, illetve minimális a létszámunk a Pedagógus Kamarában. Az az érdekvédelmi szervezet vagyunk, amelyik lényegében az egész felsőoktatást átfogja, hiszen az ÉSZT-ben az agrár- és az orvosi felsőoktatás is jelen van. Ennek következtében egységes fellépést tudunk biztosítani.

A régi szakszervezethez képest 99%-ban megújult a szervezet. 1988-ban alakultunk, kiválva az akkori egységes, nagy Pedagógus Szakszervezetből, ebből adódóan mindenütt választásokra került sor, és gyakorlatilag teljesen új gárdánk van. Ez egyben azt is jelenti, hogy tisztségviselőink igen nagy része fiatal.

E: Mennyire homogén a tagság?

K P L: A kollektív vezetés, amit egyrészt az országos választmány, másrészt az intézőbizottság alkot, nagyon ügyel a főiskolák és az egyetemek egyenlő arányú képviseletére. A két alelnök kollégám közül az egyik egyetemen, a másik főiskolán oktat. A 13 fős intézőbizottság tagjai közül hatan dolgoznak főiskolán, és heten egyetemen. Az egyenrangúság érvényesítését fontosnak tartjuk, de természetesen vannak gondok, mert egyes intézkedések másképpen hatnak egy főiskolán és egy lényegesen nagyobb létszámú egyetemen. De ezeknek a konfliktusoknak a feloldásán munkálkodunk és nem az elmérgesítésén.

Ami a tagság összetételét illeti, 60%-a nem oktató. Ez egyébként megfelel a felsőoktatásban dolgozók összetételének, különösen az egyetemeken meglehetősen magas a nem oktatóként dolgozók aránya. Egy műszaki egyetemen vagy egy természettudományi karon nagy létszámú kiszolgáló személyzetre van szükség, nagyszámú a laboratóriumi segéderő.

Ez komoly problémát jelent, ami legutóbb éppen a bérfejlesztés terén jelentkezett. A parlament egymilliárd forint elkülönítését szavazta meg az oktatók és a kutatók bérfejlesztés-

tésére, a nem oktató dolgozók pedig a tízmilliárd forintos közalkalmazotti bérceretből részesülnek majd. Így körülbelül 1230 forintos átlag jön ki a nem oktatókra, igaz, hogy májustól számítva. Ezzel szemben az oktatókra mintegy 10.000 forintos átlagos emelés jut szeptembertől. Ez természetesen feszültséget okoz. Ezt úgy kívánjuk kezelni, hogy alapvető célként tűzzük ki 1994-re a közalkalmazotti bértáblázathoz való felzárkóztatást a nem oktató dolgozók számára.

E: Milyen eredményeket ért el a szakszervezet?

K P L: Az intézmények zömében nagyon egészséges partnerkapcsolat alakult ki a vezetők és a szakszervezetek között. Megalakultak a felsőoktatási érdekegyeztető fórumok, tehát az adott intézményben működő egy, két vagy három szakszervezet és az intézmény vezetése egy tanácsot alkot. Tapasztalataink szerint ezek jól működnek. Én a Műegyetemen dolgozom, ahol az érdekegyeztető bizottság havonta ülésezik, és az Egyetemi Tanács elé kerülő, a munkavállalókat közvetlenül érintő gazdasági kérdésekben előzetes egyeztetésre kerül sor. Ez azt jelenti, hogy sokkal jobban tudjuk az érdekeinket képviselni egy ilyen fórumon, mint az Egyetemi Tanácsban, ahol egyetlen képviselőnk van.

Országosan nagyon komoly eredményeket értünk el. A felsőoktatási törvény 13 változatának valamennyi vitájában részt vettünk, és véleményünket a parlamenti bizottsági üléseken is kifejtettük. A legfontosabb kérdésekben eredményt értünk el, tehát például az adjunktusok és tanársegédek határozott idejű munkaviszonyát nem fogadtuk el, a végösség tiltakoztunk ellene. A törvény úgy fogalmaz, hogy a jelenleg dolgozó adjunktusokra és tanársegédekre a határozott idő nem vonatkozik. Az újaknál egyetértettünk vele, de ott a minőségi követelményeket már előre meg lehet fogalmazni. Tehát nincs kész helyzet. Azt viszont elfogadhatatlannak tartottuk, hogy egy ötvenéves adjunktus ki legyen téve a főnöke kénye-kedvének, aki minden indok nélkül elbocsáthatja.

A másik, amit nagyon pozitív eredménynek tartunk, hogy az 1993-as évi költségvetési tervben külön egymilliárd forintos bérfelzárkóztatást kapott az oktatói-kutatói kar. Ez azt jelenti, hogy megkezdhetjük a felzárkóztatást, egyrészt a közalkalmazotti törvény bértáblájához, másrészt pedig el tudunk mozdulni arról az iszonyatosan alacsony bérszínvonalról, ami az elmúlt negyven év során kialakult a felsőoktatásban.

E: Mik a legaktuálisabb problémáik?

K P L: A legnagyobb problémát pillanatnyilag az jelenti, hogy a személyi kinevezésekbe nincs akkora beleszólása a szakszervezetnek, mint amilyenre szükség lenne. Tehát a személyzeti politika alakításában a jövőben valamivel nagyobb szerepet szeretnénk kapni intézményesített jogosítványok alapján. Úgy érzem, hogy egy adjunktusi vagy tanári kinevezésnél a szakszervezeti képviselő állásfoglalása nagyon fontos lenne, hiszen ez tudná közvetíteni a munkavállalók véleményét.

Az érdekképviselő hatékonyságát illetően a legnagyobb problémánk intézményi szinten van. Rendkívül különbözőek az intézményi feltételek, eltérőek az egyes szakszervezetek lehetőségei. Középszinten működik egy Felsőoktatási Érdekegyeztetési Tanács, a művelődési kormányzat államtitkárának vezetésével. Tagjai: a Rektori Konferencia, a Főigazgatói Konferencia és az érintett öt szakszervezet. Ez a fórum eredményesen működik. Középszinten látjuk jelenleg a legjobbnak az együttműködést. Van idő a felkészülésre, kapunk előre anyagot, nem kell kapkodni. Kisebb az értelmiség részvételének a hatékonysága az országos érdekegyeztetésben. Ezt az ÉSzT-en keresztül gyakoroljuk. Úgy látjuk, hogy az országos érdekegyeztetésben a legnagyobb probléma az időhiány. Mindig későn, kapkodva adódik lehetőség az állásfoglalásra. Az intézményeknél ennek nagyon sokat kell még javulni. Ott elsősorban abból adódik a probléma, hogy az állami intézményvezetés nem egyfor-

mán értékeli a szakszervezetek szerepét. Vannak akik világosan látják a törvényekből adódó lehetőségeket, másoknak viszont meg kell magyarázni.

Természetesen ebbe közvetlen beleszólásunk nincs, az durván sértené az intézményi autonómiát. Mi elsősorban középszinten és felső szinten alakítunk ki állásfoglalást, és ennek alapján adunk ajánlást az intézményeknek, de ott aztán már mindenkinek a saját csatáját kell megvívnia. Mi nem utasítunk egyetlen szakszervezeti tisztségviselőt sem arra, hogy mit csináljon, csak ajánlásokat fogalmazunk meg.

Intézményi szinten a legnagyobb probléma az együttműködés terén van, abban, hogy nincs meg a személyi kontaktus az egyetemi illetve főiskolai vezetés és a szakszervezet között. Ezek elsősorban személyi problémákból adódnak. Természetesen ez a mi hibánk is, nem mindenütt sikerült azt a legmegfelelőbb szakszervezeti tisztségviselőt megválasztani, aki az érdekeinket a legjobban tudná képviselni. Nagyon sok múlik a személyes habituson. Arra lenne szükség, hogy álljon kollektív vezetés a tisztségviselő mögött, és ő képviselje az álláspontjukat.

E: Mi a véleménye az új közoktatási törvényről?

K P L: E törvény minket elsősorban a gyakorlóiskolákon keresztül érint, hiszen mintegy 800 olyan pedagógus van, akik egyetemi státusban, de közép- és általános iskolai illetve óvodai intézményekben dolgoznak. Itt a kapcsolat egyértelmű és közvetlen. Ezen kívül a tanítóképző főiskolákon és a tudományegyetemek tanárképző karain is munkakapcsolatban vagyunk az általános iskolákkal és főként a középiskolákkal. De a legközvetlenebb kapcsolatot az a 800 kolléga illetve kollégánő jelenti, aki a gyakorlóintézményekben dolgozik. Rájuk közvetlenül vonatkozik a törvény. A közoktatási törvény vitája során erre helyeztük a hangsúlyt. Működik egy gyakorlóintézményi tagozatunk, ők javaslatokat fogalmaztak meg, amelyeket zömmel el is fogadtak. Alapvető problémát nem látunk a közoktatási törvényben, ellentétben a másik két nagy szakszervezeti tömörüléssel, mert minket az önkormányzatokkal kapcsolatos kérdések nem érintenek. Azért nem, mert az önkormányzatokkal mi nem vagyunk függőségi viszonyban, hiszen a gyakorló intézmények a felsőoktatási intézményekhez tartoznak.

Természetesen kritikus az álláspontunk. Nem látjuk teljesen megnyugtatónak a tízosztályos képzés bevezetését, úgy ítéljük meg, hogy fontosságához mérten alaposabban elő kellett volna készíteni. Nem látjuk a TOK-oknak a szerepét sem világosan. Én úgy vélem, az alapvető probléma az, hogy nincs meg a megfelelően erős kapcsolat a középiskolák és a felsőoktatási intézmények között. Hogy konkrét legyen: mi nagyon szeretnénk támogatni azt az elképzelést, hogy ne legyen a jövőben felvételi vizsga, csak néhány kiemelt, speciális intézményben, mint például a művészeti főiskolákon és az orvosegyetemeken, a többi helyen pedig aki jelentkezik, azt vegyük fel, és később legyen szelekció. De jelenleg az a probléma, hogy rendkívül eltérőek a követelmények, amit egyébként egy kétszintes érettségi megoldhatna. Nagyon szerettük volna, ha ez a felsőoktatási törvénybe bekerült volna.

E: Mi a véleménye a közalkalmazotti törvényről?

K P L: Jónak tartjuk, hogy végre rendeződtek a közalkalmazottakra vonatkozó jogi kérdések és hogy a közalkalmazotti réteg elnyerte végre méltó helyét a magyar hierarchiában. Mindenképpen jónak tartjuk, hogy nem lehet már packázni az egyetemen, főiskolán dolgozó kollégáinkkal, mert a törvény védelmet nyújt számukra.

Ugyanakkor természetesen vannak gondjaink. Az első számú, hogy a bérbesorolás a felsőoktatásban nehezen kezelhető. Rendkívül kevés a kategória a törvényben, és az egyetemi és főiskolai oktatók egyetlen kategóriában szerepelnek. Így nagyon nehéz különbséget tenni egy főiskolai tanársegéd és egy egyetemi professzor bére között. Éppen ezért azt javasoltuk,

hogy törvénymódosítással hozzanak létre egy új kategóriát. Ez egy kiemelt közalkalmazotti kategória lenne, amely lehetővé tenné, hogy a kiemelt oktatók és kutatók, vagy akár a kórházi vezető főorvosok ide kerüljenek, és ez megfelelő bérezési előrelépést is jelentsen. Ez a legnagyobb gondunk pillanatnyilag.

A bérezés területén a másik megoldandó probléma az, hogy nagyon nyomottak az átlagbéreink. A nem oktató dolgozók átlagbére továbbra is rendkívül gyatra, és ezzel a most várható 1200 forintos emeléssel sem sikerült jelentősen javítani. Ma egy nem oktatói átlagbér 20.000 forint alatt van, tehát rendkívül alacsony. Nagyon alacsony volt az oktatói átlagbérünk is, 26–28.000 forint között. Itt a jelenlegi emeléssel el tudjuk érni, hogy a nem vezető oktatók felkerülnek egy 85%-os szintre, és ha pótlékok formájában is, de tudunk valamit javítani a vezetői, tehát a docensi, tanári és professzori kategóriában is. Ugyanakkor nekünk az igazi megoldást az jelentené, ha egy, a két világháború között meglévő bérezési-osztályrendszer visszaállna. Próbálkoztunk is ezzel. Tizenegy osztályt dolgoztunk ki, de sajnos a Munkaügyi Minisztérium nem fogadta el, mert kilógott a jelenlegi rendszerből.

E: Mi az álláspontjuk a finanszírozással kapcsolatban?

K P L: A felsőoktatás egészének finanszírozását illetően az új törvény lényeges előrelépést jelent: megvalósítható lesz a felsőoktatás egységes költségvetési finanszírozása, tehát nem külön a népjóléti, külön a földművelési rovaton jelentkezik a felsőoktatás, hanem egyben.

A másik nagyon fontos kérdés, hogy a hallgatók létszámától függően adnak fejlesztési lehetőséget, és ez arra ösztönöz, hogy a hallgatói létszámot emeljük. Tehát alapvető érdekünk, hogy a hallgatói létszám tekintetében elérjük az európai mezőny középső szintjét. Ma ennek a mezőnynek a legvégén vagyunk, mögöttünk már csak Albánia található. Ez tarthatatlan. Az elmúlt években ezen a téren jelentős fejlődés volt. 20.000 fővel emeltük a hallgatói létszámot, de azt szeretnénk elérni, hogy 1998-ra a jelenlegi 160.000 helyett 200.000 fős egyetemi és főiskolai hallgatóságunk legyen. Ehhez viszont rendkívül jelentős fejlesztésre van szükség. Nem egyszerűen csak bér kell, hanem intézményi fejlesztés is. Nagyon szeretnénk épületeket kapni, vállaljuk, hogy a volt szovjet laktanyákat átalakítjuk, ha kapunk rá fedezetet. De ez sürgető, mert már nem férnek el a hallgatók. A Külkereskedelmi Főiskolán pl. reggel 7-től este 8-ig, több műszakban folyik a képzés. Erre a fejlesztésre egyébként kormányzati döntés van, csak meg kell teremteni a pénzügyi fedezetét. El kell dönteni, hogy beültetjük-e a gyerekeket az iskolapadba és tanítjuk őket, vagy hagyjuk, hogy az utcán kóboroljanak, kallódjanak. Az a személyes véleményem, hogy egy kiművelt emberfőt jóval könnyebb elmozdítani egy másik munkahely felé, mint egy kevésbé tanulat. Ezt nehéz megcáfolni.

Nem az oktatókat kell elbocsátani, mint ahogyan nem is olyan régen volt egy olyan irányzat, hogy küldjük el az oktatói létszám 30%-át. Ez alapvetően ellentmondana a hallgatói létszám emelésének. Kell egy stabil gárda, amelyik megfelel a minőségi követelményeknek. Az oktatói munka színvonalának emelése egyébként részben a tisztességes bérektől várható. A másik megoldás pedig a doktorandus-képzés. Ha ez beválik, a legjobb doktorandusokat tovább lehet képezni oktatónak, tehát megvan az utánpótlás.

A felsőoktatási intézményekben működő oktatói vállalkozások létezését tudomásul vesszük, de különösképpen nem támogatjuk, mert úgy gondoljuk, hogy a főhivatásból származó fizetést kell olyan szintre felemelni, hogy abból meg tudjanak élni. Támogatjuk a kutatási együttműködést, és támogatjuk azokat a megbízásokat, amelyek fejlesztési feladatokat oldanak meg, mert ez kapcsolatot jelent az iparral.

A tandíj kérdése is fontos, és ebben szorosán együttműködtünk a hallgatói érdekképviselettel. Ennek is köszönhető, hogy sikerült elérni, hogy a 93/94-es tanévben a tandíjat még

nem vezetik be. Az a véleményünk, hogy tandíjra szükség van, az egyetemeknek szükségük van ilyen pótlólagos forrásokra, de elő kell készíteni, hogy azoknak a hallgatóknak, akik nem tudnak tandíjat fizetni, megfelelő hitelfelvételi lehetőséget biztosítsanak. Erre számos példa van a nyugati országokban. Vagy a szülőket érintő adókedvezményeket, illetve az adóleírás lehetőségét kell bevezetni. Arra is figyelni kell, hogy a jól tanulóknak kevesebbet kelljen fizetni, a rosszabbul tanulóknak pedig többet. Ez a három dolog a feltétele a tandíj bevezetésének. De 1994-ben is csak fokozatosan; és nem lehet egyetlen egy hallgató sem, aki azért marad ki az egyetemről, mert a szülők nem bírják anyagilag. Ilyen nem fordulhat elő. Mi egyébként úgy látjuk, hogy a tandíj összege nem haladhatja meg a havi 2000 forintot, tehát a szemeszterenkénti 10.000 forint a plafon. Ez a képzési költségeknek a 6%-át fedezné.

E: Mik a legaktuálisabb feladataik?

K P L: Fontos számunkra a szakmai érdekvédelem. Hogy a képzési célok meghatározása hogyan történjen, az az illetékes egyetemi vagy főiskolai tanács feladata. De hogy ezek megfeleljenek annak, amit az ott dolgozók képviselnek, ebben a kérdésben hallatjuk a hangunkat. Tehát nem lehet például az oktatók képzettségével teljesen ellentétes irányba elmozdulni, mert ez a munkavállalók ellehetetlenülését okozza. Például nem lehetne Miskolcon csak bölcsészképzést folytatni, mert ott a bányamérnöki és gépészmérnöki képzésnek is komoly hagyományai vannak, és hiába nincs most rá olyan nagy igény, nem lehet teljes egészében elsorvasztani, legfeljebb egy kicsit visszafejleszteni. Az ott lévő kollégákat foglalkoztatni kell, mert van igény rá.

A legfontosabb feladatunk most az, hogy végre kell hajtanunk az oktatói-kutatói béremelést. Elindulni abba az irányba, hogy egy biztos megélhetést nyújtó bérrendszer alakuljon ki, és ne állandó háborúzás eredményeként lehessen csak bért fejleszteni. A másik nagyon fontos kérdés a nem oktatói besorolású dolgozók élet- és munkakörülményeinek rendezése. Nagyon-nagyon sok a bizonytalanság, őszintén fel kell tárnunk előttük, hogy mik a lehetőségeik. Nagyon sok olyan laboratórium van például, amit hosszú távon nem lehet fenntartani, tehát ott tisztességes lehetőséget kell keresni az intézményen belüli munkahely-változtatásra, ill. átszervezésre.

A Felsőoktatási Érdekegyeztető Tanácsban mind az öt szakszervezet együtt ül, együttműködés van az ÉSZT-en belül is az agrár- és az orvosi egyetemekkel, és a Ligán keresztül a többi szakszervezettel is kapcsolatban vagyunk. Ezt a munkakapcsolatot minden probléma ellenére meg akarjuk őrizni a jövőben is.

E: Mit várnak a választásoktól?

K P L: Ami az 1994-es választásokat illeti, nekünk az a legfontosabb, hogy a nyugodt légkör megőrizhető legyen. Nem szabad, hogy a választási harcok begyűrűzzenek az egyetemek és főiskolák falain. Meg kell őriznünk a pártoktól való függetlenségünket. Tartjuk a kapcsolatot szinte mindegyik párttal, ha odaadnak egy készülő anyagot, véleményt mondunk. Támogatunk minden célkitűzést, amely a mi munkánkat is segíti.

A választási küzdelmek kapcsán a politikai pártok acsarkodása várható, ezért a szakszervezeteknek ügyelniük kell arra, hogy továbbra is megőrizzék azt a józanságot, amire a szakszervezeti választások kapcsán példát mutattak.

(az interjút Tót Éva készítette)